

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

A kengurúk meghonosítása Európában. Ausztráliának mi nálunk legismertebb és legkedveltebb állatai a kengurúk. Már csak azért is, mert állatkerteinkben leggyakrabban találkozunk velök. Nem kényesek, az állatkerti életmódhoz könnyen hozzászoknak és a fogságban is egészen normálisan szaporodnak. Hosszú ugró lábaikkal, furcsa mozgulataikkal, erszényükben gondosan elhelyezett és onnan néha kikandikáló kis fiaikkal általános szimpatiát gerjesztettek. Eredeti hazájokban azonban más ok miatt is igen becsesek: jó prémet, finom bőrt és kitünő pecsenyét szolgáltatnak.

Mindezek a dolgok azt a kérdést juttatták napirendre, nem lehetne-e ezeket a kevéssel megelégedő kedves állatokat a mi európai erdeinkben is meghonosítani?

És ezen a téren csakugyan történtek, még pedig sikeres kísérletek, és nem is valahol a Földközi-tenger örökzöld vegetációja közt, hanem Németország keménytelű klímája alatt.

Böselanger Fülöp báró ugyanis a kisebb fajta Bennett-féle kengurút a rajnai tartományban 1887 óta tartotta a szabadban. A heimersheimi 500 hektáros erdőben bocsátott ki belőle öt darabot: két hímét és három nőtényt. Először egészen erdei táplálékból éltek, de mikor észrevették, hogy mesterséges etető helyet készítettek számukra az erdőben, szívesen ellátogattak oda s igen

szerették a kitett répát, a zabkévét, később pedig legjobban a gesztenyét, — mert a kengurűkedvelő tulajdonos még ezt sem sajnálta tőlük.

A legfontosabb dolog az, hogy a klíma zordonságát pompásan kiállották a szabadban; a nagy hó és a — 22 C. foknyi kegyetlen hideg nemcsak nem ölte meg őket, hanem még fiadzottak is, mikor 1888-ban az erre alkalmas évszak beköszöntött. Egyesek még turistaságra is adták magukat, a mi azután persze vesztőket okozta. Így például egy nőtényt a parasztok agyonverték, egy másikat pedig Kelbergnél 1889 októberében lőttek agyon. De az ottani erdőségekben egészen határozottan meg vannak honosodva. 1890 tavaszán a német »Waidmann« című lap már ezt írhatta: »Egész biztossággal így áll a dolog, hogy itt megtelepedett kengurú-törzsünk van, mely gyorsan és biztosan szaporodik.«

Mindezekből világosan látszik annak a lehetősége, hogy legalább az említett kengurúfajt meg bírjuk honosítani Európa középső részében. Sőt a mi erdeinkben, kiméletesebb bánásmóddal, az új vendégek talán még jobban érezhetnék magukat, mint eredeti hazájokban, hol az ízletes húsuokra áhítózó bevándorolt európaiak a jövőre való tekintet nélkül barbár módon pusztítják őket.

S. K.

A vér változása a magas hegyeken. Viault 1890-ben közölte, hogy a Cordillerákon, 4000 m. magas-

ságban, a vért vörös vértestecskékben hat személyen igen gazdagnak találta, és hogy három heti ott tartózkodás alatt saját vérében a vörös vértestecskék száma öt millióról nyolczra emelkedett. E dolgot Egger is megerősíté. Az 1800 m. magasságban fekvő Arosában 27 személyen 14 napi ott tartózkodás alatt a vörös vértestecskék jelentékeny szaporodását tapasztalta, bár táplálkozásuk és foglalkozásuk ugyanaz volt, mint azelőtt. Az állatokon is bebizonyult e szaporodás, még pedig ugyanazon táplálkozást tartva szem előtt. A szaporodás tartós, mert a bennszülöttek vére is gazdag vörös vértestecskékben. E szaporodás minden vérpróbán bebizonyult, bármily testrészből származott legyen is. A 27 személy között, kikkel a kísérletet végezték, 9 volt egészséges, 2 sárgaságban szenvedő, 14 gyengén tüdőbajos és 2 idegbajos. A vértestecskék számán kívül 11 személyen a haemoglobin mennyiségét is meghatározták, melyben szintén jelentékeny szaporulat mutatkozott, bár eleinte nem volt oly nagy, mint a vértestecskéké, később azonban szaporodásukban párhuzamosan haladtak.

Dr. Koepfer a 700 m. magas Reiboldsgrünön is hasonlóan találta a dolgot; a vértestecskék szaporodása már néhány órával kezdődött a látogatók megérkezése után. E tünetmények szerint tehát a magas hegyeken való tartózkodás volna a vérszegénység ellen a legjobb szer. A mint azonban az emberek és állatok visszatérnek a mély földekre, a vörös vértestecskék száma is süllyed, tehát a vértestecskék hiányának gyógyítása nem történt meg. A vértestecskék szaporodása az organizmusnak amaz alkalmazkodási igyekvésétől származik, mellyel a levegő kisebb szénsavtartalma iránt viselkedik.

Az említett buvárlatok mindenesetre

megérdemlik az Alpok kedvelőinek teljes érdeklődését és remélhető, hogy e buvárlatokat majd más helyeken is folytatják és kiegészítik. (Gaea, 1893 XI.)

L. V.

A tejből élő mikroorganizmusok. Az újabb vizsgálatokból (Schuppan) kitűnt, hogy a közönséges, kereskedelemben előforduló tej minden köbcentiméterében 5—6 órával a fejtés után körülbelül egy millió eleven csíra van. A tejből előforduló mikroorganizmusok számát, azonban a tehének szigorúbban szabályozott etetésével, valamint a tejnek további kezelésével tetemesen csökkenthetni. A fejtés pillanatában a tejből nincsen baktérium, feltéve persze, hogy a tehén tőgye nem beteg, bár ekkor is csak kívülről inficziálódik a frissen fejt tej. Ha azonban a fejtés után már bejutottak gyorsan a baktériumok akár a beteg tőgyről akár máshonnan, rendkívül gyorsan elszaporodnak a tejből, főleg ha a hőmérséklet inyökre van. Ezért a hőmérsékletre igen ügyelni kell, mert ez kezünkbe adja a módját, hogy mint csökkenthetjük a tejből baktériumok számát. Erős lehűtés épúgy hat, mint a 65—70 C°-ra való melegítés (úgynevezett Pasteur-özés) nagy mértékben gátolja a baktériumok továbbfejlődését, de persze nem öli meg a csírákat, e célból a tejet 100 C°-on felül kell forralni. Ez persze a tej legbecesebb tulajdonságait nagyon megrontja, azért most inkább finom szűrőket (szivacs- vagy kovapor-szűrőket) használnak. A szűrés a tejet nem változtatja meg, zsírtartalma megmarad s époly jó tejfelt meg vaját ad mint különben. (B. Cbl.)

ISTVÁNFFI.

A vaj zamata. Az észak-amerikai Egyesült-Államok kormánya Georgetsont tanárt 1893-ban Dánországba küldte, hogy az ottani tejgazdasági és ezzel kapcsolatos ipari állapotokat ta-

nulmányozza. Georgeson előzetes jelentésében azt mondja, hogy a híressé vált dán exportvajnak egyenletesen jó minősége az erjesztő baktériumoknak tiszta kulturák alakjában való használatától származik. Az erjedést tehát nem a természetre bízzák, hanem a legjobboknak ismert baktériumokat erre a célra tisztán tenyésztik és ilyenekkel mesterségesen indítják meg a tej erjedését. Az összes jobb tejgazdaságokban útát tört

magának ez az eljárás és ilyenformán a tejipar egész revolúciónak néz eléje.

Figyelemre méltó példája ez annak, hogy napjainkban milyen gyorsan szivárognak át a tudományos fölfedezések a gyakorlati életbe: Storch és Weigmann csak 1890-ben tették közzé tanulmányait, melyekből kiderült, hogy a vajnak a megfelelő baktériumok alkalmazásával adható meg a kivánatos zamat.

S. K.

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

Természetrizsi és halászati nevek régi okiratokban 1600-ig.*

Állatok.

Bivaly. — 1470. Duos wlgo *byal*. O. H. D. 20903.

Böknnyest. — 1571. Egy *bik nestet*. O. L. K. K. 72.

Császarmadara. — 1504. Fasianorum et Cesareorum wlgo *Chazarmadara* nuncu-

* Rövidítések magyarázata. O. L. = m. kir. Országos Levéltár; az utána következő betűk az egyes osztályokat vagy gyűjteményeket jelentik, úgymint: *D.* = Diplomatikai osztály, azaz 1526 előtti oklevelek; *U. C.* = Urbaria et Conscriptioes; *N. R. A.* = Neo Registrata Acta; *Gyf. L.* = Gyulafehérvári Limbus; *L.* = Limbus; lad. *H.* = eredeti országos törvények; *N.* = Nádasdy Levéltár. — *M. T. A. O.* = Magyar Tudományos Akadémia Oklevélgyűjteménye; *Anj. O.* = Anjoukori oklevéltár; *Za. O.* = Zalai Oklevéltár; *Zi. O.* = Zichy Oklevéltár; *Mon. E. Str.* = Monumenta Ecclesiae Strigoniensis; *A. U. O.* = Árpádkori Új Okmánytár; *M. F. F.* = Mátyás Flórián Fontes domestici; *Ha. O.* = Hazai Okmánytár; *E. P. Sz.* = Egri Püspökség Számadási; eredetije Bécsben az udvari levéltárban. — A halászatra nézve *H. O.* = Herman Ottó, A Magyar Halászat Könyve; *Nysz.* = Magyar Nyelvtörténeti Szótár. — Megjegyzem, hogy a fák nevei közül csak a ritkábban előfordulókat vettem fel.

patorum II. Ulászló 1504-iki törv. 18. §. ered. O. L. lad H. — 1545. Keth *csaszarmadara*. O. L. N. 42. — 1588. Egy *chiaszar madara*. O. L. U. C. 64/35.

Csiga. — 1544. Ebedre vettem szaz *csigat*. O. L. N. 40.

Dámvad. — 1533. Cerui et *Dan vad*. O. L. N. 49.

Erdei. — 1529. Adduxerunt unum *erdey* ad conquinam O. L. N. 48. Az erdei itt vad disznót jelent 1. Ny. Sz.

Evet. — 1520. Siurum wlgo *Ehweteth*. O. L. D. 37327. — 1525. De singulis jobagionibus sessionatis tenentur dare *Eweth*. O. L. D. 37000.

Fáczán. — 1508. Wlgo *facyan* emi. O. L. D. 32362. — 1530. Ad cenam vnum *fachant*. O. L. N. 43.

Fajd. — 1529. Lepores. *Fayd*. Columbe. O. L. N. 42. — 1588. Egy *faith* madar. O. L. U. C. 64/25.

Fejérpáva. — 1567. Zwrke pava es *feyer pawa* tizenkettő. O. L. Gyf. L. 7.

Fogoly. — 1508. Wlgo *fogoyl* emi. O. L. D. 32362. — 1530. Aues duos wlgo *fogoly*. O. L. L. III. 16. 17.

Fú. — 1538. Quinque aues wlgo *fw*. O. L. N. 49.

Fürj. — 1531. Quatuor *fur* emi. O. L. N. 43. — 1544. Vettem ket *fyret*. O. L. N. 41.

Gém. — 1538. Ibidem sunt penne anium *gem*. O. L. N. 43.

Gím. — 1532. Duas dammas et vnam *gym*. O. L. L. 16. 17.

Hiúz. — 1533. De pellibus *heyöz*. O. L. N. 48.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.